

„Dom Warmiński” – budowanie tożsamości regionalnej Warmii

Wanda Łaguna, Agnieszka Jaszczak, Marian Juszczyński

„Warmian House”
– Building of
Regional Identity
of a Warmia

Wstęp

Introduction

Wizerunek Warmii jako regionu atrakcyjnego turystycznie został zdominowany popularnością Mazur. Ukierunkowuje to ruch turystyczny, a zarazem skutkuje niewykorzystaniem potencjału turystycznego Warmii na krajowym i zagranicznym rynku, obniżeniem konkurencyjności i aktywności inwestycyjnej, zwłaszcza na obszarach wiejskich.

Warmia nie posiada własnego, rodzimego produktu turystycznego rozwijającego gospodarkę turystyczną. Konieczne jest zatem podjęcie programu jego budowy i obecności na rynku. Naturalną drogą jest wykorzystanie istniejącego potencjału i związanie działań programowych z odnową tożsamości regionalnej.

Osiągnięcie tego celu powinno być programowo oparte o współczesne rozumienie regionalizmu, w tym tożsamości regionalnej Warmii, jako elementu *universum*, europejskiej przestrzeni historii, kultury i przyrody.

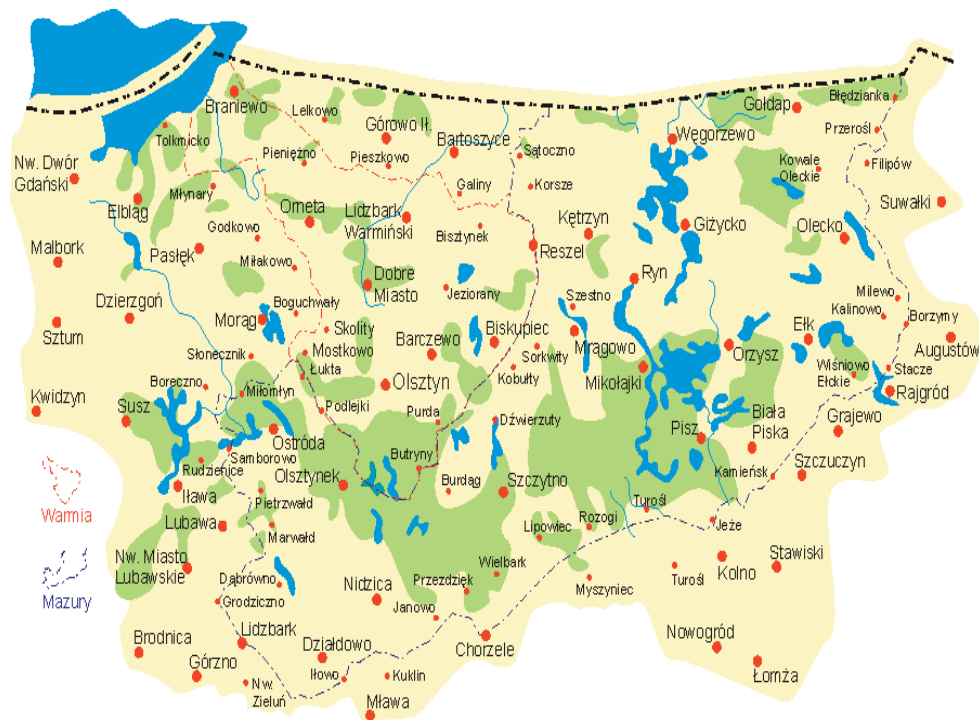
Historia Warmii (Warmija, Erm-land) – nazwa pochodzi od pruskiego plemienia Warmów. Granice Warmii wytyczano przez ponad sto lat, by niezmiennie trwały aż po nasze czasy. Warmia w granicach ustalonych w 1375 roku przetrwała aż do końca swej samodzielności, do zaboru jej przez Prusy w 1772 r. Kraina ta przez 223 lata znajdowała się w granicach państwa krzyżackiego, przez 306

lat w granicach Rzeczypospolitej i 153 lata w państwie pruskim. Na Warmii ścierały się więc wpływy Zakonu, Polski i Rzymu. Tereny Warmii i Mazur od starożytności zamieszkiwane były przez plemiona Prusów. Ich najazdy na Polskę skłoniły księcia Konrada I Mazowieckiego do wezwania na pomoc w 1225 r. rycerzy Zakonu Krzyżackiego. Zakon wspierany przez zachodnioeuropejskie rycerstwo podbija ziemie i zakłada tu państwo krzyżackie. Na tereny te przybywają osadnicy z Niemiec (Prusy zachodnie) i Mazowsza (Prusy wschodnie). Warmia położona pośrodku ziem pruskich od początku była zależna od Zakonu Krzyżackiego.

W latach 1466-1772 dominium warmińskie znajdowało się w granicach Rzeczypospolitej. Od 1772 r. Warmia znajdowała się w zaborze pruskim, odłączona od terytorium Prus Królewskich wcielona do dawnych Prus Książęcych, nazwanych wówczas Prusami Wschodnimi (pod względem kościelnym, tak jak od 1549 r., podlegała nadal Rzymowi). Dobra kościelne uległy częściowej konfiskacie, wprowadzono język niemiecki jako urzędowy. W latach 30. XIX w. dążący do całkowitej germanizacji Warmii rząd pruski usunął ze szkół język polski. Mieszkańcy Warmii długo opierali się naciskom germanizacyjnym, brali czynny udział w powstaniach narodowych od Powstania Kościuszkowskiego w 1794 r., po Powstanie Styczniowe w latach 1863-1864.

Granice Warmii
(źródło: www.warmiamazury.pl)

The borders of Warmia

Do końca XIX w. ukazywała się prasa polska (Gazeta Toruńska, Gazeta Olsztyńska) podkreślająca łączność regionu z Polską i przyczyniając się do podtrzymywania odrębności narodowej Polaków. W wyniku plebiscytu przeprowadzonego po I Wojnie Światowej (11 lipca 1920 r.), Warmia pozostała w granicach Niemiec. Powróciła do Polski w 1945 r.¹

Największy wpływ na ukształtowanie się osadnictwa Ziemi Warmińskiej miało utworzenie Biskupstwa Warmińskiego, które bardzo szybko uzyskało dużą autonomię i stanowiło odrębną jednostkę administracyjną pod władzą kościoła. Pomimo znacznych migracji ludności z różnych stron Polski i Niemiec na Ziemię Warmińską, stabilność władzy (aż do końca XVIII w. – I Rozbiór Polski) wpłynęła na wytworzenie się odrębnego sposobu zagospodarowania terenu, w obrębie całej miejscowości jak i poszczególnych gospodarstw. Inaczej wyglądały początki średniowiecznego osadnictwa na południu i północy Warmii. Północna część to ziemie, które znacznie wcześniej zostały podbite, osadnictwo rozpoczęło się od lokalizacji zamków obronnych Zakonu Krzyżackiego (należą do nich Frombork, Braniewo, Pieniężno, Lidzbark Warmiński i Orneta), wokół których narastało miasto i dopiero później powstawały okoliczne wsie. Natomiast większa część południowej Warmii należąca do Kapituły Biskupstwa Warmińskiego

uległa innemu trybowi osadnictwa. Generalnie sieć osadniczą zaczynało tworzyć od lokalizacji siatki wsi czynszowych, następnie w środkowej części lokowano miasto z zamkiem, które pełniło rolę gospodarczą (wymiany towarów), ale przede wszystkim obronną dla całej okolicy. Należą do nich tereny m.in. wokół Olsztyna, którego prawa lokacyjne są późniejsze niż prawa lokacyjne wsi rozlokowanych promieniście wokół niego. Większość wsi powstała w okresie XII-XIV w. Zakładano je najczęściej na prawie chełmińskim lub niemieckim, a rzadziej polskim, wykorzystując do tego osadników niemieckich rzadziej polskich czy rdzenną ludność².

Liczne działania wojenne w czasie panowania Zakonu Krzyżackiego jak i Księstwa Pruskiego powodowały cykliczne wyludnianie się obszarów Warmii. Władze Biskupstwa dbały jednakże o ich ponowną kolonizację. Nowych osadników lokowano najczęściej na miejscu dawnych osad, sięgających genezą plemion Pruskich. Rzadko

powstawały miejscowości nowe. Okresem, który wpłynął na kształtowanie się sieci osadniczej był również zabór pruski (XVIII–XX w.). Wzrosło wówczas znaczenie wielkich majątków ziemskich. Pojawiają się więc założenia dworsko-parkowe, pałace, folwarki i wsie folwarczne. Było ich jednakże znacznie mniej niż na sąsiednich obszarach Prus. Te, które powstały związane były albo z rezydencjami lennymi biskupów warmińskich (Smolajny niedaleko Lidzbarka Warmińskiego), albo z nielicznymi folwarkami i dworami nadanymi szlachcie warmińskiej. Na Warmii największe skupiska folwarków i dworów występują w okolicy Olsztyna, Ornety, Dobrego Miasta i Braniewa. Ziemie szlacheckie jednakże na Warmii występowały marginalnie, nie przekraczając w XVIII w. – 11,8% obszaru Warmii, co w porównaniu z Prusami, gdzie własność szlachecka sięgała powyżej 70%, jest znaczącą różnicą³.

Według Młynarczyka (2000) krajobraz rolniczy Warmii można określić jako stylowy czy zabytkowy,

gdzie zachowany układ przestrzenny ściśle łączył się z prowadzoną działalnością gospodarską oraz zaplanowanym efektem estetycznym⁴.

Niestety, w ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat można zauważyć systematyczną degradację krajobrazu kulturowego i to nie tylko na obszarze tzw. Ziemi Odzyskanych, ale również na całym obszarze Polski. Wiąże się ona przede wszystkim z unifikacją form architektonicznych nowych inwestycji (tzw. projektów typowych lub uprzemysłowionych), niefrasobliwym marnotrawstwem przestrzennym powodującym rozwijanie się terenów miast objętościowo a nie jakościowo, zanikiem tworzenia indywidualnych form architektonicznego wyrazu dla danego miasta, wioski czy regionu, jak również z pewną nonszalancją w wykorzystywaniu naturalnych i kulturowych zasobów środowiska⁵.

Główne założenia Programu Dom Warmiński

The main assumptions of the Warmian House Programme

Strategiczną podstawą *Programu Dom Warmiński* jest kreowanie wizerunku (marki) Warmii w oparciu o rewitalizację jej tożsamości regionalnej. Podniesienie jakości tej przestrzeni, promocja walorów historycznych i przyrodniczych tworzących krajobraz kulturowy oraz udostępnianie ich i upowszechnianie poprzez infrastrukturę turystyczną jest praktycznym celem konkretnych projektów planowanych w ramach *Domu Warmińskiego*, które zaofiarować mają turystom uprawianie turystyki kulturowej, aktywnej, wiej-

skiej. Przyjęcie tych założeń zapewni jakość i atrakcyjność produktu turystycznego na współczesnym rynku turystycznym. Zdecydowana większość zasobów kulturowych i przyrodniczych eksplorowanych przez np. trasy turystyczne znajduje się na obszarach wiejskich. Wdrożenie projektów *Programu Dom Warmiński*, składających się na rodzimy, warmiński produkt turystyczny, będzie motywem rozwoju wiejskiej przedsiębiorczości turystycznej. Na jego wykreowanie złoży się realizacja różnych projektów w obszarach:

- A) dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze regionu,
- B) publiczna infrastruktura turystyczna (szlaki i atrakcje turystyczne),
- C) przedsiębiorczość turystyczna,
- D) promocja regionu i *Programu Dom Warmiński*.

Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze regionu

The cultural and natural heritage of the region

Dom Warmiński praktycznie odwołuje się do historycznego, wieloletniego dziedzictwa obszaru kulturowego, politycznego i administracyjnego diecezji warmińskiej i biskupiego Księstwa Warmińskiego. One to ukształtowały Warmię w region z terazniejszą odrębnością i specyfiką historyczną, gospodarczą i kulturowym spłotem polskich, niemieckich i ukraińskich wpływów

Jedna z odrestaurowanych kapliczek
Fot. A. Jaszczak

One of the restored shrines
Photo A. Jaszczak

Dom Marii Zientary-Malewskiej
w Brąswaldzie (źródło: materiały Starostwa
Powiatowego w Olsztynie)

Maria Zientara-Malewska's house in
Braswald

tworzących wielokulturowe społeczeństwo.

Projekty realizowane:

1) *Projekt „Wieś warmińska – matryce miejscowości”.*

Cel: uruchomienie procesu zachowania i kontynuacji dziedzictwa architektury i krajobrazu, regionalnego ładu przestrzennego i budowlanego a tym samym podniesienia jakości zamieszkiwania oraz atrakcyjności turystycznej.

Celem projektu jest utworzenie i publikacja zbioru dokumentacji architektoniczno-krajobrazowej opisującej historycznie ukształtowane standardy budownictwa wiejskiego i zagospodarowania krajobrazu jako wzornika architektonicznego i przestrzennego. Zbiór stanowi kompendium wskazań pomocnych samorządom w opracowywaniu lokalnych planów zagospodarowania przestrzennego oraz inwestorom i architektom budowlanym.

2) *Projekt „Dom Warmiński im. Marii Zientary- Malewskiej” w Brąswaldzie.*

Cel: rewitalizacja przestrzeni publicznej typowej wsi warmińskiej i pielęgnacja tożsamości kulturowej Warmii.

Warmińska wieś Brąswald leży na szlaku turystycznych tras kajakowych, pieszych i rowerowych. Projektowana jest odnowa budynku szkoły wiejskiej i jego otoczenia z początku XX w. Miejscowość, jej zabudowania, w tym zespół szkolny (przykład pruskiej architektury

publicznej), neogotycki kościół, cmentarz dokumentują dawny przestrzenny układ urbanistyczno-krajobrazowy wsi warmińskiej, jak też i jej społeczną historię. Szkoła pomieści regionalia i zbiory związane z twórczością regionalnej poetki Marii Zientary-Malewskiej. W pomieszczeniach znajdują się galeria sztuki i rzemiosła Warmii, punkt informacji turystycznej oraz mała gastronomia regionalna. W opracowaniu jest dokumentacja rewaloryzacji i plan zagospodarowania przestrzennego – funkcjonalnego budynku i jego otoczenia oraz przygotowanie wniosku projektowego do funduszy UE.

3) *Projekt „Warmińskie Kapliczki”*

Cel: odnowa architektoniczna symbolicznych dla tożsamości przestrzeni wiejskiego i regionalnego krajobrazu Warmii kapliczek przydrożnych i wiejskich.

Projekt realizowany jest od 2002 rok wspólnie z niemieckim Związkiem Byłych Mieszkańców Powiatu Olsztyńskiego, a restauracja wykonywana jest pod kuratelą Konserwatora Zabytków i przy udziale społeczności wiejskich. Do końca 2004 r. odrestaurowano 20 kapliczek.

Publiczna infrastruktura turystyczna (szlaki i atrakcje turystyczne)

Public infrastructure of tourism (routes and tourism attractions)

Cel: Dom Warmiński programuje udostępnianie unikalnego w skali europejskiej ekosystemu przyrody poprzez projekt rozwijania infrastruktury szlaków turystycznych (wodnych, rowerowych, konnych, pieszych) i wypoczynku łączącego turystykę kulturową i aktywną, poznawczą. Infrastruktura ma być podstawą ożywienia wiejskiej przedsiębiorczości turystycznej.

1) *Projekt „Dom Warmiński – produkt turystyczny Warmii” Etap I, 2004.*

a) *Turystyka aktywna i kulturowa:*

- budowa magistrali turystycznych szlaków kajakowych w powiecie olsztyńskim – adaptowanie do turystyki wodnej rzek powiatu olsztyńskiego. Oznakowanie szlaków kajakowych o dł. 130 km (jezioro Košno – rzeka Pisa Warmińska (Barczewo) oraz jezioro Dadaj – rzeka Pisa Warmińska -rzeka Wadąg – rzeka Łyna (Dobre Miasto).

- budowa „przystanku wodnego” dla turystów na szlaku kajakowym Pisa Warmińska w Barczewie. Przykład modelowego, dla produktu *Dom Warmiński*, powiązania turystyki aktywnej (kajakowej) z kulturą oraz wyznaczenie standardów socjalnej obsługi turystów. Efekt uzyskano poprzez umiejscowienie „przystanku” przy zabytkowej żydowskiej synagodze w centrum staromiejskiej zabudowy jednej z najstarszych lokacji na Warmii: mieście Barczewie.

Cel lokalizacji: popularyzacja różnorodności kulturowej Warmii.

- b) *Turystyczne szlaki tematyczne popularyzujące zabytki i krajobraz Warmii.*

- „Architektura wsi warmińskiej” wytyczenie i oznakowanie 100 km tras rowerowych,
- „Szlak Napoleona” wytyczenie i oznakowanie 30 km pieszego i narciarskiego (zimowego) szlaku zapoznającego z trasą i historią kampanii napoleońskiej na Warmii w 1807 r.,
- wytyczenie i opis 2 tys. km tras samochodowych popularyzujących turystyczne zasoby Warmii, tematy: „Warmińskie kapliczki i kościoły”, „Pałace, dworki, założenia parkowe”, „Grodziska pruskie”, „Pomniki przyrody i rezerwy”, „Architektura obronna, pola bitew”, „Pierwsze lokacje”, „Zabytki przemysłu i rzemiosła”.

- c) *Infrastruktura obsługi turystycznej (baza i usługi turystyczne)*

Celem jest zwiększenie dostępności turystów do działającej infrastruktury usług turystycznych poprzez stworzenie zbiorczej bazy i jej promocję.

Przedsiębiorczość turystyczna

The tourism enterprise

Cel: Rozwój branży turystycznej na obszarach wiejskich, wspieranie dywersyfikacji działalności rolniczej poprzez organizację szkoleń, doradztwa, programów szkolnych oraz wypracowywanie standardów oferty turystycznej rozwijających turystykę wiejską (agroturystykę).

- 1) *Projekt „Edukacja Kulturowa”*

Cel: podnoszenie kapitału zawodowego młodzieży rolniczej i promocja agroturystyki.

- a) Uczniowie z rodzin rolniczych w ramach programu szkolnego pozyskują wiedzę podnoszącą poziom usług agroturystycznych gospodarstw rodzinnych w zakresie np. znajomości atrakcji turystycznych, zabytków historii i przyrody Warmii. Umiejętność przewodnictwa po regionie, produktów lokalnych, kulinariów, rzemiosła, a także poznanie standardów prowadzenia działalności gospodarczej podniesie jakość oferty agroturystycznej.

Projektowane jest pilotażowe wprowadzenie tego rodzaju zajęć do

programu szkoły ponadgimnazjalnej w Olsztynku.

- b) Podnoszenie kwalifikacji nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjów prowadzących zajęcia wychowawcze w programie nauczania „regionalna ścieżka edukacyjna”. Uczniowie szkół podstawowych pozyskują znajomość regionu.

Promocja regionu i Programu Dom Warmiński

The promotion of the region and the Warmian House Programme

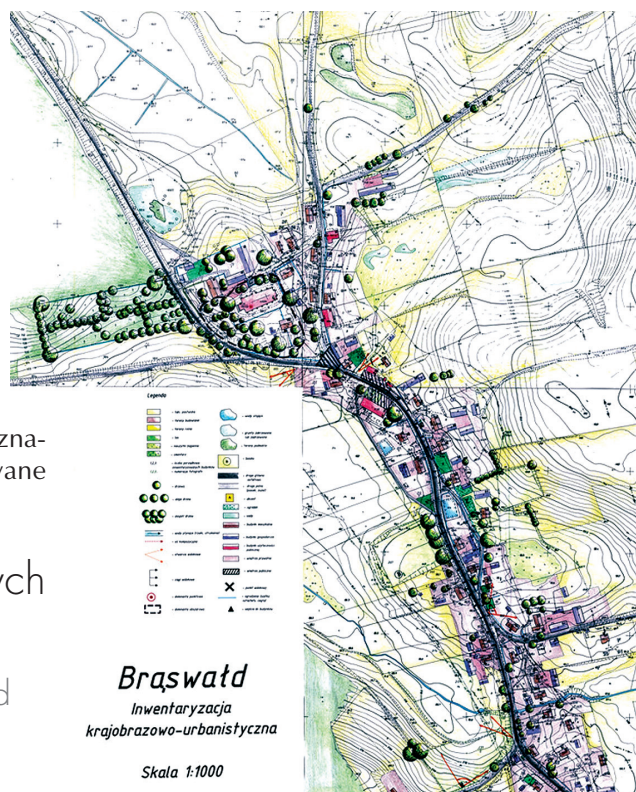
- 1) *Pojekt „Dom Warmiński – produkt turystyczny Warmii” Etap I 2004.*

Cel: popularyzacja zasobów turystycznych Warmii i produktu turystycznego Dom Warmiński

- budowa powiatowego portalu „Dom Warmiński” popularyzującego Warmię
- utworzenie internetowego katalogu zasobów kultury i przyrody Warmii, twórców, rzemieślników (produktów lokalnych), imprez kulturalno-sportowych
- wykorzystanie portalu w funkcji wirtualnego wydawnictwa turystycznego.

Inwentaryzacja wsi Brąswałd gmina Dywity
(źródło: Katedra Arch. Krajobrazu i Agroturystyki UWM)

Cataloguing of Braswald, Dywity Commune

Odbiorcy programu

The recipients of the programme

Głównymi odbiorcami *Programu* są i będą mieszkańcy Warmii. Dla poprawy ich bytu został stworzony program i ma służyć zarówno poprawie warunków ekonomicznych obszaru Warmii, jak i budowaniu tożsamości regionalnej mieszkańców, w celu umiejętnego czerpania z dóbr przyrody i kultury.

Dla niektórych, objętych szkoleniami, będzie to możliwe, będzie to również sposób na zmianę zawodu i poprawę warunków materialnych. Niewątpliwie, *Program* jest również przeznaczony dla turystów i osób odwiedzających ten region. Spełnia rolę informacyjną nie tylko w zakresie podstawowych wiadomości o regionie (strona internetowa), ale również żywego świadectwa o tożsamości regionalnej. Jako produkt turystyczny – *Program* spowoduje wzrost popularności Warmii w Europie i na całym świecie.

Odbiorcami tego programu powinni stać się również samorządowcy działający w tym regionie, wykorzystując zarówno formę reklamy poprzez uczestniczenie w nim, jak również materiały źródłowe przygotowywane przez studentów i naukowców uniwersytetu oraz materialne wyniki *Programu* tj. uregulowane koryta cieków, przygotowane do turystyki kajakowej, dofinansowa-

nie przystanków dla turystów, oznakowanie szlaków, odrestaurowane kapliczki i wiele innych.

Prezentacja wybranych projektów

Presentation of the selected projects

Dziedzictwo kulturowe – wieś warmińska

Inicjatywa ta powstała w ramach programu *Dom Warmiński* przy Starostwie Powiatowym w Olsztynie razem z Katedrą Architektury Krajobrazu i Agroturystyki UW-M w Olsztynie. Zadaniem była inwentaryzacja urbanistyczno-krajobrazowa wybranej miejscowości oraz przeprowadzenie szeregu analiz i ocen, mających na celu znalezienie cech charakterystycznych krajobrazu wsi oraz przedstawienie zasad kształtowania się zabudowy w odniesieniu do zagrody i skali budynków. Jako przedmioty badań wybrano wytypowane wsie znajdujące się w powiecie olsztyńskim. Do tej pory zinwentaryzowano 35 miejscowości.

Cały zakres badań został włączony do programu *Dom Warmiński* i wzbogaca materiał poznawczy dotyczący wartości kulturowych materialnych i niematerialnych Ziemi Warmińskiej, aspektów krajobrazowych i architektonicznych domu warmińskiego; wydobywania na

światło dzienne cech charakterystycznych krajobrazu warmińskiego i jego popularyzację w mediach, internecie, wystawach. Studenci znacznie wyszli poza ramy zadane go ćwiczenia. Dzięki ich inwencji udało się uzyskać unikatowe często materiały i opisy historii poszczególnych miejscowości na podstawie wywiadu przeprowadzonego z mieszkańcami jak i poszukiwań wśród materiałów archiwalnych.

Zebrane materiały dla każdej miejscowości składają się z wielu elementów. Oprócz inwentaryzacji, prace składają się z obszernego wywiadu, kart inwentaryzacji szczegółowej, matrycy miejscowości, bogatej dokumentacji zdjęciowej, autorskich „ścieżek wrażeń”, wzorników architektonicznych, analiz panoramy miejscowości oraz projektów wybranych fragmentów miejscowości. Na podstawie badań źródeł historycznych oraz przeprowadzonych inwentaryzacji w terenie wyróżniono dla obszaru Warmii zespół cech odróżniających ją od innych obszarów.

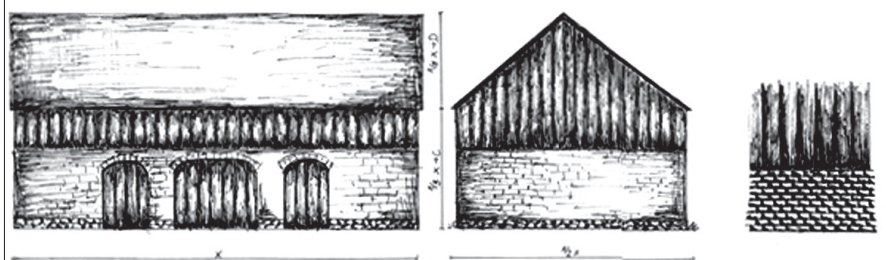
TYPY ZABUDOWY - BRASWAŁD

CHARAKTERYSTYCZNY TYP BUDYNKU MIESZKALNEGO

DETALE

CHARAKTERYSTYCZNY TYP BUDYNKU GOSPODARCZEGO

Nie można zapomnieć, że prace przeprowadzone przez studentów mają także wymiar praktyczny. Są znakomitym materiałem źródłowym dla poszczególnych miejscowości przy pracach planistycznych (zarówno przy wykonywaniu decyzji o warunkach jak i planu miejscowego oraz Studium uwarunkowań dla gminy). Wszystkie miejscowości podlegające inwentaryzacji zostały opisane i zaprezentowane na stronie internetowej programu. W przygotowaniu są do wykonania następne 25 miejscowości.

Edukacja – warsztaty dla nauczycieli pt. „Ścieżki regionalne – przestrzeń i dziedzictwo Warmii”

Wśród wielu działań prowadzonych w ramach programu „Dom Warmiński” szczególne miejsce przypisuje się edukacji dzieci, młodzieży, a także dorosłych. Program zakłada też przeprowadzenie warsztatów i szkoleń. W najbliższym czasie

odbędą się warsztaty skierowane do nauczycieli szkół podstawowych nt. „Ścieżki regionalne – przestrzeń i dziedzictwo Warmii”. Przeprowadzenie takich szkoleń jest podstawą do włączenia całego dziedzictwa Warmii w proces dydaktyczny, pobudzenia świadomości tożsamości regionalnej u tych, którzy nauczają, a przez nich w uczniach, bo przecież jak pisze Claxton *jednym z warunków sprzyjających uczeniu się, jak się uczyć, jest obecność innych uczących się, którzy prezentują umiejętności i postawy sprawnego uczenia się. Nauczyciele, zatem powinni być widziani sami jako osoby uczące się. Sami powinni być pogodnymi, pochłoniętymi, elastycznymi i refleksyjnymi uczniami, którzy są w stanie zmagać się z frustracją i powstrzymać się od trwałego wyłączenia się z podejmowania się coraz to nowych wyzwań.*

Ich celem jest przede wszystkim pokazanie jak należy nauczać

Przykładowe wzorniki typowej architektury (źródło: Katedra Arch. Krajobrazu i Agroturystyki UWM)

Examples of the typical architecture models

w oparciu o międzyprzedmiotowe ścieżki regionalne oraz opracowanie schematu wdrożenia ścieżek w proces dydaktyczny w klasach 1-3, 4-6. Warsztaty będą składały się z kilku etapów. Przewiduje się tematykę wykładów dotyczącą krajobrazu i dziedzictwa kulturowego Warmii. Szczególnie istotną kwestią jest próba odczytywania krajobrazu Warmii, określenia wartości przyrodniczych, kulturowych i wizualnych oraz uświadomienia znaczenia walorów najbliższego otoczenia, wsi, miasta, regionu. Odbiorcy warsztatów będą mieli możliwość poznania architektury wsi warmińskiej, rodzajów zabudowy wiejskiej, wsi, zagród, architektury sakralnej, dworskiej i pałacowej, stanowisk archeologicznych, obszarów przyrodniczych, obszarów chronionych, aby później włączyć owe zagadnienia do przygotowywanych ścieżek dydaktycznych. Tematyka wykładów dotyczy też rodziny, sąsiedztwa, wspólnot lokalnych Warmii, a także regionu, małej ojczyzny w ujęciu historycznym.

Kolejnym etapem warsztatów są zajęcia praktyczne. Podczas nich planuje się zastosowanie metod monitoringu, oceny krajobrazu Warmii, które można wdrożyć podczas lekcji oraz opracowanie własnej koncepcji pracy z uczniem na etapie regionalnej ścieżki międzyprzedmiotowej. Podjęty zostanie także temat kształcenia praktycznego w ramach „Zielonej szkoły”. W trakcie warsztatów nauczyciele przygotowują autorskie trasy turystyczne (samochodowe, rowero-

we, kajakowe) w oparciu o walory historycznej Warmii, przyrodnicze i kulturowe, walory wsi i miast oraz stworzą typowe produkty turystyczne biorąc pod uwagę znajome elementy krajobrazu, dziedzictwo regionu, możliwości aktywizacji lokalnej społeczności oraz dostępną infrastrukturę turystyczną.

Praktyczna część szkoleń obejmuje także kursy rzemiosła, sztuki ludowej, pokazy tradycyjnych strojów warmińskich, ich wykonawstwo. Podczas warsztatów zostanie zaprezentowany portal internetowy www.domwarmiński.pl, który może stać się nieodłącznym elementem tworzenia międzyprzedmiotowych ścieżek regionalnych oraz całego procesu dydaktycznego podczas nauki w szkole.

Tego typu inicjatywy dydaktyczno-szkoleniowe mają silny związek z kreowaniem wspólnoty społecznej, naszego wspólnego domu, małych ojczyzn, na wszystkich poziomach nauczania. Szczególnie zaś znaczące jest opracowanie właściwych programów nauczania dla szkół w oparciu o dziedzictwo, które posiadamy.

Przewidywane efekty programu

Expectation of the programme

Wszystkich efektów *Programu* nie da się przewidzieć, jednakże należy przedstawić te najważniejsze,

o których wspomniano wcześniej podczas prezentacji celów programu:

- 1) Rewitalizacja tożsamości regionalnej na Ziemi Warmińskiej, związana z jakością przestrzeni, stanu zachowania tradycyjnych form i krajobrazu oraz kontynuacji we współczesnym rozwoju zabudowy miejscowości.
- 2) Budowa infrastruktury turystycznej na terenie Warmii i jej reklama.
- 3) Podnoszenie kwalifikacji ludności oraz wykorzystanie potencjału ludzkiego do obsługi turystyki w postaci prywatnych i publicznych punktów turystycznych, miejsc noclegowych, ośrodków, zagród agroturystycznych itp.
- 4) Obszerna edukacja społeczeństwa w zakresie jakości i unikalności przestrzeni kulturowej Warmii.
- 5) Integracja społeczeństwa poprzez popularyzację zwyczajów, pieśni, języka, strojów itp.
- 6) Stworzenie produktu turystycznego mającego swoją markę na całym świecie.
- 7) Pośrednio – zapobieganie dewastacji krajobrazu Warmii poprzez umiejętne dobieranie nowych form i miejsca ich posadowienia.
- 8) Odbudowa przestrzeni zaniedbanych lub mocno przekształconych (jak choćby budynki popegerowskie).

Wanda Łaguna

Agnieszka Jaszczak

Katedra Architektury Krajobrazu i Agroturystyki
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Chair of Landscape Architecture and Agro-tourism
University of Warmia and Mazury in Olsztyn

Marian Juszczyński

Starostwo Powiatowe w Olsztynie

Przypisy

¹ Historię Warmii szczegółowo opisał Achremczyk (2000).

² Wakar A., 1997. Olsztyn 1353-1945. t. 1, Wydawnictwo „Pojezierze”, Olsztyn.

³ Podaje się za Jackiewicz-Garniec, 2001.

⁴ Młynarczyk K., Marks E. 2000. „Aktualne problemy kształtowania krajobrazu rolniczego Warmii i Mazur. Ochrona i Kształtowanie Krajobrazu. III Forum Architektury Krajobrazu, Warszawa.

⁵ Tematyka została rozwinięta przez Łaguna, 2003.

Literatura:

1. Achremczyk St., *Warmia*, Wyd. Litera, Olsztyn 2000.
2. Łaguna W., *Warmiński krajobraz wiejski* [w:] Materiały konferencyjne VII Forum Architektury Krajobrazu, Lublin 2003.
3. Młynarczyk K., Marks E., *Aktualne problemy kształtowania krajobrazu rolniczego Warmii i Mazur* [w:] Ochrona i Kształtowanie Krajobrazu, III Forum Architektury Krajobrazu, Warszawa 2000.
4. Wakar A., *Olsztyn 1353-1945*, t. 1, Wydawnictwo „Pojezierze”, Olsztyn 1997.